THREE MEN IN A BOAT: NIETZSCHE, ADORNO AND CIORAN. ON TRANSMUTATION OF VALUES

Ovidiu Marius BOCŞA
North University of Baia Mare

Abstract : The thinker who lived with intensity nihilism until the end, its prophet,who managed to overcome it, was Friedrich Nietzsche. To go with him beyond nihilism and skepticism, it is necessary to free ourselves of preconceptions, because there is already a philosopher profile that goes beyond good and evil, and whose features related to the reception of truth by pulses of living, by feelings and sensitivity intermediate forms of the will, the senses and not reason.The direction of nihilism, and still poor image we have about Theodor Adorno, extremely complex because of his writings addressed primarily to an elite, we find affinities in fragments full of lessons for our times. From a stylistic direction, Emil Cioran completes the picture of "Three Men in a Boat" indicating the Styx shores. We propose to examine, at least in part, the treasure from their boat, always in danger of sinking due to their weight, as it remained from ancient times: the burden of knowledge.

Mots-clés: nihilism, skepticism, transmutation of values, communication, ethical conduct

INTRODUCTION

Aluzia titlului[1] la o narațiune cunoscută pornește de la imaginea bărcii plutind pe râul-timp. Ne referim la parcurgerea timpului din perspectiva unor gânditori de excepție, care par a avea puține în comun și totuși sunt câteva aspecte care fac ca ei să se întâlnească în aceeași "barcă". Este vorba de trei gînditori neîndreptățiți prin simpla lor etichetare ca nihiliști. Cea mai bună definire a nihilismului, ne-a rămas de la Friedrich Nietzsche[2]. El a profețit nihilismul și l-a depășit. Theodor W. Adorno[3] continuă să fie studiat cu surprindere crescîndă, descoperind filiația unor idei aclamate abia la urmașii săi -în vogă astăzi: Karl-Otto Apel[4] și Jurgen Habermas[5], a căror realizări îi datorează mult mai mult decît se știe.[6] Am îndrăzni a

[1] *Jerom K.Jerom ,Three Men in a Boat /Trei într-o barcă ,este o narațiune comică, în care trei prieteni pentru a se elibera de osteneala zilei pornesc într-o plimbare luîndu-și și cîinele cu ei. În construcția analogiei ca punct de pornire, considerăm "câinele imaginației" adulmecînd adevărul…"viclenia istoriei" și pasajul hegelian din Fenomenologia spiritului referitor la răsturnarea lucrurilor. Dacă pentru Adorno răspunsul derivă din dialectica negativă, refuzul sistemului și al generalizărilor, înseamnă că într-o lectură atentă trebuie avut în vedere amestecul de negativ și pozitiv ca și în scrierile chineze unde se aplică tehnica modulării semnelor."Răsturnarea băncii" în vâltoarea râului , este metafora prin care exprimăm obsesia negării la Cioran. În acest sens s-ar putea experimenta și citirea inversă a lui Cioran: adică până unde merg consecințele Silogismelor amărăciunii,sau până unde deconstrucția postmodernă din Tratatului de descompunere reprezintă puncte de acumulare ce solicită efortul reflexiv? Fiecare din cei trei au cunoscut în felul lor infernul devenit realitate. Pentru Adorno,expresia maximei degradări a rațiunii este nazismul și reprezentativ pentru toate atrocitățile -fenomenul Auschwitz,de unde și imperativul adornian de a face totul ca așa ceva să nu se mai repete niciodată. De aceea este nevoie de o educație care să se opună Barbariei.*
[2] *1844 –1900 .Vezi: http://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche*
[3] *1903 –1969. http://en.wikipedia.org/wiki/Theodor_W._Adorno*
[4] *n.1922. http://en.wikipedia.org/wiki/Karl-Otto_Apel*
[5] *n.1929. http://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%BCrgen_Habermas*

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

spune chiar că Adorno și-a fixat idele în diferite puncte de acumulare supuse reflecției, păstrînd unele rezerve întemeiate, în vreme ce urmașii lui, în dorința de a clarifica unele lucruri, n-au scăpat de ispitele utopiei. Critic cultural, muzicolog, filosof , membru de frunte al Școlii de la Frankfurt, Theodor Adorno poate fi considerat ca personalitate resursă. Confluențe ale gândirii epocii sale, ca și ale filosofiei germane se regăsesc în opera sa, care presupune dificultăți majore întâmpinate de cititori din cauza stilului său complex, extrem de dens cu particularități ce presupun o deschidere spre un orizont cultural vast[7]. Tot ce a scris Adorno este marcat de accente etice, de compasiune în fața suferinței.

Emil Cioran prin opera sa a construit versiunea unei confesiuni ce a experimentat negația dincolo de limitele raționalului.[8] Ceea ce însoțește sinuciderea metafizică este bocetul și carnavalescul și în cele din urmă auto-anularea. Procedura îmi pare înrudită cu logica ironico-dramatică a lui Marin Preda într-o citare aproximativă din bătrânul Moromete "Adică ai dreptate, de ce să tragi carul cu boi de-o parte, când salcîmul poate cădea peste voi?".Cu vorbele lui Cioran: „Ce e formulat devine mai clar, de o intensitate degradată, în sensul terapeutic al confesiunii și conslării..."[9] Caracterizându-se la fel de ironic, el subliniază : "Aspectul de luptător,negația ca depășire,diminuare a intensității trăirii.Înțelegi?Impresia că toți trăiesc cu o iluzie, cu excepția mea.Comedie și pentru a nu te înșela, neparticiparea la această comedie." Presa timpului nota cu apariția Tratatului de descompunere[10] piesa clasică a nihilismului secolului XX.": „ Iată-l pe ce-l ce-l așteptam, profetul vremurilor concentraționare și a suicidului colectiv...El va depune mărturie pentru epoca noastră."[11]

1.Voința de putere, interesele și persuasiunea unor nevoi

---

[6] *Ne vom ocupa de filiația unor idei esențiale în altă lucrare, însă.Un aspect al creației sale nu trebuie uitat: Se știe că a scris într-o epocă în care groaza i-a pătruns în oase. Poate că în zilele noastre e mai greu de imaginat ce însemna să fii evreu în Germania nazistă.Nici exilul american n-a fost un paradis.*

[7] *Amintind nume precum Karl Marx,György Lucáks,Ernst Bloch, Freud,.Kierkegaard, Max Weber, Max Scheler, Georg Simmel, Siegfried Kracauer ,Walter Benjamin, Max Horkheimer reprezintă doar o enumerare minimală. Din direcția artistică Schönberg, Schreker, Stravinsky, Bartok, Busoni, Delius, Hindemith. Bernhard Sekles Eduard Jung. Bartok, Busoni, Delius, și Hindemith reprezintă reperele sensibilității dezvoltate dincolo de zestrea genetică din partea ramurii artistice a familiei începînd cu mama sa.*

[8] *Emil Cioran (1911- 1995) un stilist mult comentat pentru scrierile sale în română (5) și franceză (8) aduce oarecum complementar imaginea celuilalt țărm al Styxului. În timpul său și după el ,totalitarismele s-au dezvăluit în atrocitatea manifestărilor răului, iar suferințele căutărilor și confesiunilor sale indică zbuciumul rațiunii ce-și pierde semnificațiile ultime. Într-adevăr,ce mai poate rămîne,după negarea vieții,a lui Dumnezeu,a societății, a moralei?*

[9] *Apocalipsa după Cioran, http://www.trilulilu.ro/video-cultura/apocalipsa-dupa-cioran-documentar*

[10] *Ibidem, vezi și Apocalipsa după Cioran, Editura Gallimard,*

[11] *https://vimeo.com/19781872.Vezi și http://webcultura.ro/apocalipsa-dupa-cioran/*

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

Înțelesul transmutării valorilor se face prin impulsurile voinței de putere, prin raționalitatea ce se supune acestora,devenind o raționalitate instrumentală. Voința de putere[12] este prefigurată metafizic și la Schopenhauer[13], dar este deja un titlu consacrat la Nietzsche (întâi în manuscrisele din 1885), iar intenția abordării tematice transpare și în corespondența: chiar dacă înainte era doar "sentiment al puterii", apăruse ca expresie în capitolul "Despre depășirea de sine"[14]. Este o întâmpinare a imperialismului și o previziune a erorilor civilizației, a iluziei progresului. Totul este supus dominației,rațiunea în manifestările sale se subordonează producerii de bunuri pentru o piață de schimb unde intervin interesele ca forme ale dezbinării,antagonismelor. Într-o lume a bunurilor abundente și consumerismului,totul se produce și consumă standardizat,organizat urmând persuasiunii mass-media privind presupuse nevoi,din care se exclude treptat adevărul,binele,frumosul ,păstrându-se urma lor,amintirea,umbrele . Revizuiri ale unor aspecte metafizice și epistemologice apar distinct la Friedrich Nietzsche[15] și la Theodor W.Adorno[16]. Într-o primă lectură a lui Nietzsche, avem

---

[12] Ne referim în special la versiunea românească,Nietzsche, Voința de putere, Încercare de transmutare a tuturor valorilor (Fragmente postume),Traducere și Studiu introductiv de Claudiu Baeiu ,editura AION ,1999,ISBN 973-97662-6-9 ,în original Friedrich Nietzsche Der Wille zur Macht Versuch Einer Umwertung Aller Werthe Nietzsches Werke , BĂNDE IX-X, Alfred Kroner Verlag Leipzig 1918 cu variantele: a) ediția "mare": Nietzsche, Werke, Kritische Gesamtausgabe, hg. von G. Coli und M. Montinari, Berlin, 1967, W. de Gruyter; b) ediția "de studiu": Friedrich Nietzsche, Sämtliche Werke, Kritische Studienausgabe in Banden, hg. von G. Colii und M. Montinari, Deutscher Taschenbuch Verlag, de Gruyter, Munchen. Berlin, New-York, 1980. Observăm elementul central al gândirii sale voința de putere (der Wille zur Macht), ce face posibilă înțelegerea conduitei umane ca sens al adaptării cf. Nietzsche 1886, p. 13., Nietzsche 1882, p. 349., Nietzsche 1887, p. II:12, respingând teoria utilitarismului privind dorința de fericire și plăcerea ca ținând de un stil de viață cf. Brian Leiter, Routledge guide to Nietzsche on morality, p. 121, respectiv Nietzsche 1888c, §2. Vezi și http://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche

[13] Lumea ca voință și reprezentare (Die Welt als Wille und Vorstellung) opera principală a lui Arthur Schopenhauer (1788– 1860) dezvăluie o lume a iluzilor,instinctelor și a unor habitusuri care călăuzesc omul într-o adaptare permanentă pentru supraviețuire.Suntem așadar călăuziți mai degrabă de iluzii care dau un sens faptelor noastre,iar aceste fapte sunt reflexul unor obișnuințe, a voinței de a trăi ca forță vitală și dincolo de aceasta ,de a ne înconjura de construcții epistemice al căror adevăr încercăm să-l argumentăm fără a scăpa de contradicții, îndoindu-ne încă de puterea lor asupra noastră și năzuind în puterea noastră ca justificatoare a adevărului și poate mai puțin spre un adevăr care să ne justifice. O voință mereu nemulțumită , asemenea întrupărilor sankarei indienilor, își caută adevărul recunoscut de cele 4 nobile adevăruri din Vedanta și Buddism sau misticismul creștism: suferința,boala,moartea, zbuciumul trecerilor succesive. Realizarea eliberării de suferință în viziunea sa e posibilă prin negarea Voinței, prin contemplația artistică sau prin asceză, renunțare și meditație. Schopenhauer are îndoile asupra rațiunii umane și a legilor morale ce ar emana de la aceasta.Doar "milă" ar întemeia comportamentul moral. Depășirea egoismului prin compătimire și înțelegerea suferinței lumii, face posibilă o raportare adecvată cu semenii săi (Über die Grundlage der Moral, 1840). Dacă am compara cu Întemeierea binelui la Soloviev, am descoperi din nou mila, iar alături de ea, pietatea și rușinea sau pudoarea.

[14] Vezi partea a II-a din Zarathustra

[15] Friedrich Nietzsche (1844 –1900),a cărui filosofie,aproape o profeție a secolelor următoare, explică fenomene ale timpului nostru în care suntem captivi încă.

[16] Theodor W. Adorno (1903 -1978) personalitate marcantă a gândirii germane de după al doilea război , dezvoltă gândirea critică alături de ceilalți reprezentanți ai școlii de la Frankfurt.El pornește în mod specific de la cercetarea dezvoltării personalității autoritare și anti-semitismului ,ca fenomene ce ar desluși relația dintre teorie și practică călăuzind palierele metafizicii și eticii .Raportarea față de cele mai tragice evenimente ale timpului "după Auschwitz" (Bernstein 2001, 371–414; Zuidervaart 2007, 48–76) dezvoltă noul imperativ adornian de a se acționa în așa fel (sub impulsul unei noi educații împotriva barbariei) încât să nu se mai repete acele imense tragedii. (ND 365). Adevărul,suferința,sensul solicită o schimbare dincolo de ontologia ascunsă a utopiilor. Adorno vorbește despre o filosofie a speranței (aforismul final din Minima moralia) și rezistența prin raportare la transcendență (ND 404–5):"No light falls on people and things in which transcendence would not appear [widerschiene]. Indelible in resistance to the fungible world of exchange is the resistance of the eye that does not want the world's colors to vanish. In semblance nonsemblance is promised."

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

impresia unui cerc vicios (anticipat) în care se zbate civilizația. Pesimismul și nihilismul se intercondiționează și interpătrund pentru a defini aspectele decadenței. Nietzsche nota: *"Ceea ce povestesc eu este istoria următoarelor două secole. Descriu ceea ce vine, ceea ce nu mai poate să vină altfel: irumperea nihilismului. Această istorie poate fi scrisă chiar de acum: căci ea este opera necesităţii. Acest viitor grăieşte deja prin sute de semne, acest destin se anunţă pretutindeni; pentru această muzică a viitorului s-au ascuţit deja toate urechile. Intreaga noastră cultură europeană se-ndreaptă de mult, cu o tortură a tensiunii ce creşte de la un deceniu la altul, ca înspre o catastrofă: cu nelinişte, violent şi rapid: asemănător unui fluviu, ce vrea să ajungă la capăt, ce nu mai chibzuieşte, căruia îi este frică să chibzuiască."*[17]

Răspunsul la întrebarea "de ce?" este cu atât mai dificil cu cât se menține confuzia dintre cauză și scop , în vreme ce acestea dezvăluie rănile pe care le presupune înșelătorul progres (al cunoașterii,al tehnologiei ,al organizării etc. în care omul însuși pare a-i fi pierdut valoarea). Manifestările binelui refuzând să se lase surprinse într-o lume aflată sub semnul ororilor războiului sau a ceea ce a însemnat Auschwitz [18], formularea adorniană surprinde un adevăr: Viața bună, corectă nu poate fi găsită în viața greșită pe care o trăim[19]. Astfel, marile speranțe ale Epocii luminilor și entuziasmul încrederii depline în raționalitate și-au pierdut suportul de credibilitate în fața eșecului cunoscut ,raționalitatea retrăgându-se în mit.[20]

Adorno are cercetări importante dedicate lui Kant și Hegel. El a observat că dacă la Kant relația dintre domeniul libertății și cel al istoriei este mediată de conflicte, la Hegel există presupoziția unui progres de la conștiință la conștiința libertății deși precaritatea teoriei se întrevede în relația dintre universal și individual prin parcursul istoric și intensificarea procesului de concentrare și de birocratizare care are ca efect reducerea la statutul de funcții,atât în Est și în Vest. Așadar, libertatea ajunge să fie limitată la auto-conservare, iar procesul continuă în modul cel mai subtil prin mass-media, prin „industria culturii".[21] Acest fapt se explică prin slăbiciunea subiectului, dependența de consum, răspîndirea excesivă și dominantă a conformismului.[22] Se păstrează poziția sceptică în privința progresului în conștiința libertății, chiar în privința democratizării treptate a instituțiilor politice .Se remarcă

---

[17] *Aforismul 2 din Voința de Putere.În Aforismul 3,Nietzsche consideră că a trăit cu intensitate nihilismul,a meditat asupra sa și l-a depășit.*

[18] *De fapt a totalitarismelor , care completează tabloul ororilor, spre a indica fie și doar o lucrare ce le dezvăluie Alain de Becanson,Nenorocirea secolului,Humanitas,2007*

[19] *Prezentă ca motto în Minima moralia, este considerată drept principiu al epistemologiei negative dezvoltate de autorul Dialecticii negative.*

[20] *Vezi și Epoca luminilor ,carte scrisă de Adorno împreună cu Marx Horkhemer, în care întâmplările culturii și raţiunii în manifestările ei practice ,fetișismul,cultura de masă,reificarea,consumerismul își găsesc analogiile cu pățaniile lui Ulise .*

[21] *Termenul german Kulturindustrie este propus și dezvoltat în cap. "The Culture Industry: Enlightenment as Mass Deception" din Dialectic of Enlightenment (1944), rod al colaborării dintre Theodor Adorno (1903–1969) și Max Horkheimer (1895–1973).Se referă la standardizarea bunurilor și a formelor binelui ca bunuri culturale și marfă de schimb,transformând și omul în obiect (reificare) în cadrul unei mase sociale pasive manipulate prin publicitate și știri ce cultivă false nevoi ce pot fi satisfăcute de producția excesivă a unor lucruri și obișnuința unui stil de viață (hedonist) și a unor relații false (precum fetișizarea bunurilor de consum)neglijându-se libertatea ,creativitatea etc.Asupra reperelor autentice ca nevoi reale insistă Herbert Marcuse în Eros and Civilization, 1955),arătând pericolul renunțării .Vezi șihttp://en.wikipedia.org/wiki/Culture_industry*

[22]

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

opoziția în substanța puterii sociale și apatia de care e cuprins spiritul ,amintind de remarca lui D`Holbach privitoare la sufletul omului care se poate revolta sau se veștejește în absența libertății. Adorno și Horkheimer accentuează analogia dintre nazismul german și industria filmului american,ambele făcând uz de industria culturii create și diseminate de instituții specializate dezvoltînd consumerismul (inclusiv al valorilor induse prin propaganda manipulativă) societății devenite masă condusă de o rațiune și ordine dată în care individul își pierde idealurile absorbit de alte nevoi decît cele personale.

Analizat din multiple perspective,dar mai puțin sub aspect filosofic, zbuciumul sufletesc al lui Emil Cioran , trimite deopotrivă spre nihilismul și pesimismul enunțat de Nietzsche și ecourile unei etici a rezistenței adorniene,cu reticențele asumate.

Operele celor trei autori prezintă unele asemănări în măsura în care sunt o suită de fragmente ce au o articulaţie conceptuală, de regulă, paradoxală, adică, tocmai, un aspect aforistic într-o prelucrare extrem de îngrijită. Despre Nietzsche se știe că este este un gânditor unitar, temele lui se condiţionează reciproc într-o manieră logică, iar nu aleatorie, fapt pentru care filosofia sa a şi fost numită un "sistem în aforisme"[23]. O asemenea caracterizare surprinde funcţia esenţială a aforismului pentru aceste scrieri.

Pentru Nietzsche , aforismul este “un alt mijloc de cunoaştere,întemeiat pe o altă perspectivă asupra cunoaşterii, sau, mai exact, asupra necunoaşterii” [24].Așa cum se observă „temele esenţiale ale lui Nietzsche sunt voinţa de putere, transmutarea tuturor valorilor şi eterna reîntoarcere”.Concepția sa despre "adevăr", vizează raportul dintre subiect şi obiect, logică, metafizică, aspecte epistemologice prezente și la Emil Cioran,în vreme ce în cazul lui Adorno se poate vorbi despre o "epistemologică negativă", în sensul că binele nu poate fi cunoscut datorită lipsei manifestărilor acestuia. Unele teme adorniene sunt recurente și contradictorii,sau mai precis urmează o logică a contradictoriului,din care detaliile individuale nu pot fi omise,ele furnizînd tensiunea dintre formă și fond,indicând prezența unor forme dominante ,deopotrivă în artă, muzică și societate ce se dispun în straturi constitutive ale așa-numitei „dialectici negative”.Deopotrivă metodă și trăsătură specifică a scriiturii sale ,dialecticii negative i se consacră o întreagă operă[25], extrem de complexă,din care capitolul despre libertate reprezintă .

Temă recurentă și predilectă la Nietzsche ,**voința pentru putere** este însoțită de o critică a posibilității de accedere la "adevăr" ca valoare fundamentală a cunoaşterii : "adevărul" este o invenţie, "cunoaşterea" este fabulaţie (spre deosebire de legitimitatea cunoaşterii kantiene a "fenomenelor"). Respingerea concepției aristotelice a adevărului ca adecvatio) implică reticența față de subiectul cunoaşterii înzestrat cu structuri transcendentale, optând pentru pluralitatea de impulsuri ce ajung, pe rând să domine "conştiinţa". În mod asemănător , Adorno are în vedere pulsurile unor habitusuri ale căror repetare și asociere dau un grad de funcționare,manifestare concretă a rațiunii , care este raționalitatea,dar uneori opusul ei.

[23] *Studiu introductiv la Voința de putere,p.XXI și K. Lawith, Nietzsches Philosophie de,. ewigen Wiederkehr des Gleichen, Kohlhammer, Stuttgart, 1956, p. 15*
[24] *Ibidem*
[25] *Vezi http://members.efn.org/~dredmond/ndtrans.html*

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

Tensiunea dintre formă şi fond, explicată de Adorno -şi de altfel prima din cele 10 teze ale vorbirii filosofului[26]- în abordarea lui Nietzsche vizează crearea unei rupturi profunde in interiorul subiectului[27]. Dezvoltarea criticii "adevărului", rece dincolo de zona ideilor metafizice, descriind deopotrivă situaţia manifestărilor omului ca subiect, şi toate valorile: într-o evidentă transmutare Dincolo de Bine şi de Rău , depăşind planul moral prin cuprinderea întregului orizont în care este implicat omul şi raţionalitatea. Privind din exterior suma manifestărilor raţiunii presupune reevaluarea cunoaşterii, a subiectului, a conştiinţei ce se înscriu în sfera obişnuinţelor nu mai găsesc "firului Ariadnei" ,labirintul în care rămâne omul (cînd se renunţă la rolul privilegiat al intelectului) poate întâlni monştri ,unde obişnuinţele se leagă de paradigma occidentală în care opusul intelectului este sensibilitatea - "iraţionalul" , Minotaurul ce ia în stăpânire labirintul.O nouă perspectivă valorică în viziunea lui Nietzsche ţine de dominaţia snsibilităţii asupra intelectului.Dacă este vorba despre o "răsturnare a platonismului" ,ea poate fi o întoarcere la origini prin sensibilităţile corpului (formă străveche a adaptării originare) şi "experiment în privinţa adevărului", depăşind neîncrederea în valorile secolului XIX şi păstrând drept ancoră "voinţă de putere".[28]

Dihotomia raţiune şi simţire nu se construieşte ca o realitate şi ca atare există o memorie,o inteligenţă şi manifestare a raţiunii prin simţuri încorporate ale căror sensibilitate, constituie pentru Nietzsche un câmp al unor stări opuse, îndeobşte considerate contradictorii (plăcere-neplăcere). Interioritatea omului, de asemenea confirmă că aceste stări contradictorii tind să se excludă reciproc deşi ele îşi asigură subzistenţa într-un “acord” al posibilităţii de dominare şi implicit al dependenţei.Tocmai în aceste aspecte rezidă modelul "voinţei de putere" ,iar Nietzsche are tentaţia extinderii pentru întregul real,după acceptarea voinţei ca trăire subiectivă asupra căreia insistase Schopenhauer până la demnitatea de principiu metafizic. Observăm afinităţi existente între “voinţa de viaţă” la Schopenhauer şi ”voinţa de putere” la Nietzsche .Ele coexistă şi se pot suprapune,dar pentru primul caz reţinem că voinţa este una şi unică (ca principiu) în vreme ce acesteia îi revin ipostazieri: o pluralitate de asemenea voinţe. Ne întrebăm dacă firul Ariadnei îl constituie cumva însuşi corpul cu tipuri de voinţe ce ar decurge din nevoile lui cu tensiunile ce solicită organizarea,specializarea şi chiar armonizarea.[29]Dacă logica nu mediază între trăirile contradictorii în chipul de afecte,pasiuni .manifestări organice ,analogia explică multiplicitatea expresiilor voinţei de putere. Aşa cum logica folosea conceptul în sensul unei unităţi cuprinzând diversitatea, se întrevede un punct de acumulare al aproximărilor ce uită diferenţele, or morfologia nu se supune identităţii,fapt ce nu ţine de intenţionalitate deoarece fiecare organism este un unicat

[26] *Cele zece teze ale vorbirii filosofului,lucrare netradusă*

[27] *Or această ruptură profundă,sau” falie”, poate fi urmată de excluderea oricărei legitimităţi a conceptului de cunoaştere, de auto-cunoaştere, inclusiv al limbajului (prin bulversarea relaţiei semnificant-semnificat) .Discursul lui Nietzsche implică o dialectică negativă proprie atunci când el neagă unitatea subiectului, a eului, pentru a vorbi apoi în numele unui asemenea eu) ,vezi Studiu introductiv XXIIl ca şi interpretarea lui Wolfgang Miller-Lauter, op. cit., p. 18 . Acesta susţine că negarea unităţii subiectului implică respingerea metafizicii tradiţionale, iar presupusa asumare ca subiect, evidenţiază de fapt ineficienţa ontologică a noţiunilor deoarece „indentitatea subiectului Nietzsche neagă toate indentităţile cu care operează subiectul”,inclusiv contradicţiile.*

[28] *M. Heidegger, op. cit., p. 26.*

[29] *D’où cette obsession de se présenter comme le secrétaire de ses sensations. Il a un rythme et non un style (Cioran 1997 : 333).*

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

cu reprezentările,interpretările şi adaptările individuale la un mediu schimbător .Logica nu mai are un suport obiectiv, pierzându-şi rolul de "deţinător al adevărului" .Viaţa are legile ei, mult mai vaste,faţă de care logica pare a acoperi doar aproximările noastre pentru a da lumii o anumită coerenţă de care depindem,pe care ne-o construim în bună măsură ajungând la încredinţarea validităţii până la proba contrarie.Formele realităţii sunt "acumulări" succesive,asemenea unor puncte reprezentând voinţă de putere .Ele pot pot fi punctuale sau organizate într-un mod ierarhic .Diferenţa faţă de imuabilul monadele lui Leibniz rezidă în faptul că "punctualizările" au propria dezvoltare sub semnul unor dependenţe,dominări şi retrageri,reduceri,subordonări sau anihilări. Reţinem că în perspectiva lui Nietzsche (pusă anume sub semnul unei dinamici ambigue) în raportări diverse: între oameni,om -realitate, dintre subiectul ca obiect al cunoaşterii de sine şi subiectul ca subiect al acesteia ţine mai mult de domeniul artistic,decât de cel metafizic. Ar fi aici o doză de neprevăzut şi imprevizibil,de hazard pur de manifestări ale realului în contexte diferite, iar când contextul esenţial încorporează omul ,creaţia e mediată de impulsuri, de afecte, de trăiri. Există o ambiguitate căutată în raportarea la om , când este privit ca artist sau ca reprezentant al speciei sale. Există o ambiguitate a interpretărilor,dacă manifestările biologicului urmează reperele artistice prin impulsuri similare impulsurilor artistice,sau analogia aceasta a dus la erori regretabile în istoria omului, Nietzsche fiind preocupat de creativitate ca proces artistic, în ambele cazuri este o dorită eliberare de canoanele adevărului,de dogmele unui adevăr.[30] Creatorul, artistul este într-adevăr un om superior ,dar a trece dincolo de bine şi de rău ,este presupoziţia operei de artă , astfel că în realitatea cotidiană "supraomul" este mai curând un ideal , "o metaforă şi o enigmă". Transmutarea tuturor valorilor, mai exact destructurarea valorilor tradiţionale şi înlocuirea lor cu noua perspectivă a voinţei de putere deschide orizonturi mai puţin cunoscute,ce pentru un cercetător care aspiră spre obiectivitate înseamnă prealabila eliberare de idei preconcepute .[31]

Din aforismul sau fragmentul al doilea[32],aflăm aspectul narativ profetic al scriiturii lui Nietzsche,care se referă secolele ce vor urma ca operă a necesităíi:”Întreaga noastră cultură europeană se-ndreaptă de mult, cu o tortură a tensiunii ce creşte de la un deceniu la altul, ca înspre o catastrofă: cu nelinişte, violent şi rapid: asemănător unui fluviu, ce vrea să ajungă la capăt, ce nu mai chibzuieşte, căruia îi este frică să chibzuiască.” Al treilea aforism sau fragment ne indică reflecţia autorului asupra nihilismului şi trăirea până la epuizare şi depăşire a acestui fenomen :”primul nihilist deplin al Europei, care însă a trăit în sinea sa nihilismul până la capăt, l-a lăsat în urmă, l-a depăşit şi s-a desprins de el.”

2.Depăşirea nihilismului înseamnă descoperirea valorilor ca nevoi esenţiale.

[30] *vezi Prefaţa lui Claudiu Baciu la versiunea românească a Voinţei de putere.*

[31] *Ar trebui reconsiderate aspecte privitoare la profilul lui Nietzsche :cît ţine din portretul cunoscut până acum ,de amoralism,artistic,stilistică,acordul faţă de forţa coercitivă ca instrument politic ce asupreşte,împiedică,elimină libertatea individului şi până unde libertatea e privită ca atare şi din ce punct ea a devenit o tiranie; cât ţine de inocenşă şi cât de scepticism sau chiar cinism.*

[32] *Ne raportăm la traducerea românească a Voinţei de putere.*

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

Nietzsche explică "Încercarea de transmutare a tuturor valorilor" prin mişcarea ce va înlocui nihilismul , "contrară în ceea ce priveşte principiul şi sarcina"; Dacă nihilismul "este consecinţa ultimă a valorilor noastre precedente; pentru că nihilismul reprezintă logica gândită până la capăt a marilor noastre valori şi idealuri, pentru că noi trebuie să trăim mai întâi nihilismul spre a înţelege ce era de fapt valoarea acestor "valori".”[33]

Cauza nihilismului ,așa cum e explicată de Nietzsche în Cartea întâi a nihilismului european nu rezidă în "crizele sociale" ,nici în "degenerările fiziologice" și nici în corupţie,deoarece “Trăim epoca cea mai onestă, cea mai plină de compasiune . Suferinţa, mizeria sufletească, trupească, intelectuală nu pot, ca atare, să producă nihilismul[34] ,ci acesta devine posibil „într-o anumită interpretare, creştin-morală”. Sensul în care Nietzsche vorbește despre declinul creştinismului nu este cel obișnuit al negării acestuia,cât a prefăcătoriei :”datorită moralei sale şi care se autodizolvă datorită ipocriziei și spiritului duplicitar care mimează credința în iubire fără a fi învățat adevărul acestei trăiri,răsturnând sensul credinței până la falsitatea extinsă peste tot în lumea vieții“.Pierderea sensului indică esența nihilismului,adică scepticismul extins asupra putinței moralei împinsă spre lumea de dincolo căci viața obișnuită este existența în eroare și pedeapsa manifestării negative,de care încearcă a se desprinde înţeleptul, sfântul sau poetul desprinzând și binele de frumos și adevăr într-o lume ce și-a pierdut valorile.Nietzsche vorbește despre lipsa unei critici a moralei creştine.

Theodor W.Adorno a extins nevoia gândirii critice la nivelul tuturor domeniilor spiritului, în vreme ce manifestările rațiunii s-au dovedit în chip repetat negative,eronate,catastrofale. Există reţineri evidente față absolutizarea rațiunii și raționamentelor .[35]Marele pericol nu vine din partea gestului energic susținut de argumente bazate pe adevăr și respectul vieții ci din partea cotidianului cenușiu al obișnuințelor și al neîmpotrivirii față de erorile raționalității .Cum aceste erori au indicat în repetate rânduri sensul instrumental ,supunerea față principiul dominației și pasivitatea în momentele de răscruce când s-ar fi putut face ceva pentru a evita ororile istoriei, conştiința trebuie să rămână trează în privința pericolelor din partea ideologiilor,a religiilor degradate sub forma unor gnoze. Se întrevede din nou povara cunoașterii și nevoia responsabilității omului . Adorno folosește termenul “lumea vieții”[36] cu presupoziția respectului față de viață,față de posibilitatea comunicării și alegerii dintre atâtea bunuri false, un bine acceptabil. Pentru

[33] *Vezi Voința de putere,fragmentul 4,*

[34] *adică refuzul radical al valorii, al sensului şi al dezirabilităţii.*

[35] *De ce Caietele au devenit pentru Cioran o rațiune de-a fi? À mesure que l'on réfléchit sur lui, on conçoit néanmoins que le Créateur se soit « affligé dans son cœur » de l'avoir créé (Cioran 2003 : 1080).*

[36] *La Kierkegaard și la Adorno,lumea e văzută ca viață,în vreme ce la Schopenhauer ca voință și reprezentare E vorba de contradicţia între lumea venerată şi cea trăită.10.10 „Voici venir la contradiction entre le monde que nous vénérons et le monde que nous vivons, que nous sommes. Il nous reste, soit à supprimer notre génération, soit à nous supprimer nous-mêmes. Le second cas est le nihilisme.” - Fr. Nietzsche, La volonté de puissance. Essai d`une transmutation de toutes les valeurs, vol. I, Paris, Editions Mercure de France, 1925, p. 31.*

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

Cioran, tot ce intreprinde omul se întoarce împotriva lui .[37]Pentru Adorno (aforismul 101), binele nu este de găsit când omul a început să se asemene plantelor de seră.[38]

Afinitățile între cei trei gânditori ai acestei cercetări decurg din faptul că privesc în aceeași direcție.[39]Privindu-i printr-o grilă comună a nevoii de adevăr,sau mai precis a căutării acestuia la baza nevoilor propuse de Maslow descoperim că gîndirea etică,politică și economică în lumea noastră țin prea mult de "suflul mediocrității, al lamentabilului, al nesincerității" a;adar nihilismul indică faptul că "valorile cele mai înalte se devalorizează"[40]. Tipul raționalității dezvoltate cu marile speranțe și credință în sine a dezvoltat obișnuințe ale omului de a se disprețui pe sine și pe aproapele,să se opună vieţii şi să dispere datorită cunoaşterii; era un instrument de conservare a duplicității,resentimentului,acceptării neadevărului.Fiecare din cei trei filosofi se apleacă asupra unor aspecte[41] ce par a caracteriza postmodernismul zilelor noastre (explicit prin cuvintele lui Nietzsche):

a)Ceea ce cunoaştem nu mai apreciem, iar ceea ce am dori să ne amăgească, nu mai avem dreptul să apreciem ; atunci[42] pentu ce scrie Cioran,cel care neagă totul:pe Dumnezeu, tradiția societatea, aproapele,propriile sentimente etc?

b)În măsura in care credem în morală, condamnăm existenţa (așa cum ni se arată);[43]c) consecinţa nihilistă (credinţa în lipsa de valoare) ca rezultat al evaluării morale: egoismul ne dezgustă (chiar după ce am înţeles imposibilitatea altruismului); necesarul ne dezgustă (chiar după înţelegerea imposibilităţii unui "liberum arbitrium" şi a unei "libertăţi inteligibile").[44] Constatăm că nu mai atingem sferele în care ne-am proiectat propriile valori -dar astfel, sfera

---

[37] *..tout ce que l'homme entreprend se retourne contre lui » (Solitude et destin, traduit du roumain par A. PARUIT, Paris, Gallimard (Arcades), 2004: 223).*

[38] *Minima moralia,183*

[39] *Nihilismul ca logică a decadenței,nu cauză. „Le nihilisme n`est pas une cause, mais seulement la logique de la décadence" – Ibid., p. 113*

[40] *Alfel spus de același Nietzsche: Lipseşte scopul. Lipseşte răspunsul la întrebarea "De ce?".*

[41] *Prima parte din Voința de putere comparativ cu Exercitii de admiratie ,Humanitas,2001*

[42] *Ma thérapeutique consistait donc à dire du mal de Dieu, de Dieu évidemment, ça on n'y peut rien, ça c'est une thérapeutique extraordinaire. Si vous dites du bien de Dieu et de tout le monde, vous êtes foutu. Écrire, c'est la libération intérieure. […] Écrire est une façon de se vider soi-même. C'est une délivrance. Autrement, ce qu'on porte en soi deviendrait un complexe (Cioran 2004 : 279-281).*

[43] *Evocarea cuvîntului eșec/ « échec » dezvoltă o schemă a conștiinței ,în care punctul de sosire e opus celui al așteptărilor : « tout ce que l'homme fait se retourne contre lui : c'est là son destin, et la loi tragique de l'histoire » (Cioran 2004 : 161).*

[44] *Chute dans le temps :Primul strămoș înainte de a se întoarce spre arborele cunoașterii: Premier ancêtre, bien avant qu'il se tournât vers l'arbre de la connaissance. Insatisfait de lui-même, il l'était encore plus de Dieu qu'il enviait sans en être conscient ...Que l'ignorant s'attaquât aux deux arbres, et qu'il entrât en possession et de l'éternité et de la science, tout changeait. Dès qu'Adam goûta au fruit incriminé, Dieu, comprenant enfin à qui il avait affaire, s'affola. En plaçant l'arbre de la connaissance au milieu du jardin, en en vantant les mérites et surtout les dangers, il commit une grave imprudence, il alla au-devant du désir le plus secret de la créature (Cioran 2003 : 1071-1072).*

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

cealaltă, în care trăim, nu a dobândit deloc o valoare: dimpotrivă, suntem obosiţi căci am pierdut impulsul fundamental. [45]

d)Pesimismul ca formă premergătoare a nihilismului prin energia logicii sale, ca anarhism şi nihilism, ca analitică. Aforismul 153 din Minima moralia ar putea fi continuarea "drept unica filosofie ce ar putea să se recomande față de disperare."

BIBLIOGRAFIE

1. Adorno W.Theodor,Minima moralia,Art,2007,ISB978-973-124-098-5
2. Botez A., (2005), Un secol de filosofie românească, Bucureşti, Ed. Academiei Române.
3. Chira, V., (2006), Dominantele gândirii cioraniene, Sibiu, Ed. Univ. Lucian Blaga.
4. Cioran E., (1993), Exerciţii de admiraţie, Bucureşti, Ed. Humanitas.
5. Cioran E., (1992), Tratat de descompunere, Bucureşti, Humanitas.
6. Cioran, E., (1997), Despre Dumnezeu, Bucureşti, Humanitas.
7. Cioran E., Lacrimi şi sfinţi, Bucureşti, Humanitas.
8. Cioran, E., (2002), Ispita de a exista, Bucureşti, Humanitas.
9. CIORAN, E,. *Œuvres*, Paris, Gallimard (Quarto), 2003 [1995].
10. Cioran, E.,(2004),*Solitude et destin*, traduit du roumain par A. PARUIT, Paris, Gallimard (Arcades),
11. Cioran, E., (1996), Demiurgul cel rău, Bucureşti, Humanitas.
12. Cioran, E., (1996), Convorbiri cu Cioran, Ed. Humanitas.
13. Cioran E., (1996), Amurgul gândurilor, Bucureşti, Ed. Humanitas.
14. Cioran E., (1997), "Despre Dumnezeu", antologie, selecţia textelor de Aurel Cioran, Bucureşti, Humanitas.
15. Cioran, E., (1992), Silogismele amărăciunii, Humanitas, Bucureşti.
16. Cioran, E., (1995), Despre neajunsul de a te fi născut, Humanitas, Bucureşti.
17. Cioran, E., (2005), Caiete, vol. I, Bucureşti, Humanitas.
18. Cioran, E., (2005), Caiete, vol. III, Bucureşti, Humanitas.
19. Liiceanu Gabriel, (1995), Apocalipsa după Cioran, Bucureşti, Humanitas.
20. Nietzsche,Fr., Voința de putere, Încercare de transmutare a tuturor valorilor (Fragmente postume),Traducere şi Studiu introductiv de Claudiu Baeiu ,editura AION ,1999,ISBN 973-97662-6-9

E-sources:

[45] *Pourquoi écrire et pour qui ? Mais il y a des nécessités intérieures qui échappent à cette vision, elles sont d'une autre nature, plus intimes et plus mystérieuses, irrationnelles. […] Mais il y a quand même cette vitalité mystérieuse qui vous pousse à faire quelque chose. Et peut-être c'est ça la vie, sans vouloir employer de grands mots, c'est que l'on fait des choses auxquelles on adhère sans y croire, oui, c'est à peu près ça (Cioran 2004 : 318-319).*

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)

https://books.google.ro/books?id=liQ-AwAAQBAJ&pg=PT216&lpg=PT216&dq=nihilismul+lui+Cioran&source=bl&ots=olAAsNkQKo&sig=RGWWv0k9SAs5TBm0-UP0jyDF77M&hl=ro&sa=X&ei=FVLjVNrAB4LwUuDogJgE&ved=0CFEQ6AEwCA#v=onepage&q=nihilismul%20lui%20Cioran&f=false

http://cogito.ucdc.ro/cogito/emilciorannihilistulcugandulgabrielapohoata_1.pdf
http://en.wikipedia.org/wiki/Theodor_W._Adorno

BDD-A21950 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:01:44 UTC)